

MICHAŁ JAN MARCINIAK

Akta odznaczeniowe i urzędów ziemskich jako źródło badań nad historią rodziny i miejscowości

Poszukiwania genealogiczne fascynują mnie od czasów szkolnych. Od tamtej pory udało mi się odnaleźć wiele interesujących informacji i dokumentów dotyczących mojej rodziny. Mimo to poszukiwania nie przestają mnie zaskakiwać. Ich intensywność przebiega falami. Są okresy, kiedy z zapałem, tygodniami przeszukuję różne archiwalia, by następnie zarzucić poszukiwania na kilka miesięcy. Niekiedy odnoszę wrażenie, że ważniejsze jest dla mnie samo szukanie. Jednak poszukiwania dla mnie nabierają szczególnego znaczenia wtedy, kiedy ich wynikami mogę podzielić się z innymi.

Parę lat temu, podczas jednego z takich okresów intensywnych poszukiwań skupiliśmy się z moją ciotką, Jadwigą Perlińską i stryjem, Romanem Marciniakiem, na poszukiwaniach informacji o Stanisławie Marciniaku – ich dziadku, a moim pradziadku.

Stanisław Marciniak urodził się w 1882 roku w miejscowości Chełmno nad Nerem (dalej: Chełmno) w dzisiejszym powiecie kolskim, w województwie wielkopolskim. Podczas przeglądania akt urzędów ziemskich z okresu międzywojennego dotyczącego parcelacji dóbr państwowych w Chełmnie, dawnego majoratu Chełmno należącego do rodziny baronów Bystram, odnaleźliśmy wnioski parcelantów o zakup ziemi oraz inne dokumenty dotyczące historii tych dóbr i ludzi tam mieszkających. Jednym z odnalezionych dokumentów była „Lista zasłużonych żołnierzy oraz inwalidów w związku z parcelacją majątku Państwowego Chełmno-Ladorudz, gminy Chełmno, powiatu Kolskiego”¹ z ok. 1920 roku.

Lista zawiera wykaz żołnierzy oraz inwalidów, którzy walczyli o niepodległość podczas I Wojny Światowej. W dokumencie wymieniono szesnaście osób. Większość z nich mieszkała w Chełmnie lub okolicach. Jedną z wymienionych osób jest mój krewny, Władysław Antosik ps. „Gwardziński”.

Postanowiłem kontynuować poszukiwania w Wojskowym Biurze Historycznym (dawniej Centralne Archiwum Wojskowe) w Warszawie-Rembertów. Zacząłem od przeglądania akt personalnych i odznaczeniowych². Na początku skupiłem się na moim krewnym, Władysławie. Okazało się, że został on odznaczony Medalem Niepodległości na podstawie zarządzenia Prezydenta RP z dnia 3 czerwca 1933 r.³, ogłoszonego w Monitorze Polskim z dnia 9 czerwca 1933 r.⁴ Władysław Antosik służył w Polskiej Organizacji Wojskowej (dalej: POW). Akta dotyczące Władysława Antosika sprawiły,

¹ Archiwum Państwowe w Łodzi (dalej: AP Łódź), Okręgowy Urząd Ziemski w Piotrkowie (dalej: OUZ Piotrków), *Lista zasłużonych żołnierzy oraz inwalidów w związku z parcelacją majątku Państwowego Chełmno-Ladorudz, gminy Chełmno, powiatu Kolskiego* (dalej: „Lista”), sygn. 628, k. 26-27.

² Więcej o aktach personalnych i odznaczeniowych na stronie internetowej Wojskowego Biura Historycznego (dalej: WBH): <http://caw.wp.mil.pl/pl/74.html> (dostęp 21-05-2018).

³ WBH, MN 03.06.1933 Władysław Antosik.

⁴ Monitor Polski z dnia 09.06.1933 r., Nr 131, poz. 172, s. 2.

Archiwum nr. 300/1900 414	Imię i nazwisko	Kamiennica nr. 200/1900	Parada opła. w ja.	Własność miejsc. w m. w ja.	Luźna ziemia zaliczenia	Otrzymał patent odbitki z gr.	Uwagi
1	~~Józef Malec~~ ~~Stefan Brzozowski~~	Chocimno Chocimno	-	3,36 ha	każ	Nr 97:46 6,9430 ha	Hr. 121 Hr. 122 Hr. 123
2	Bolesław Suszka	" "	-	3,36 ha	każ	Nr 92:42 5,4520 ha	Hr. 124 Hr. 125 Hr. 126
3	Józef Liśkiewicz	" "	-	5,82 ha	każ	Nr 97 1,5210 ha	Hr. 127 Hr. 128 Hr. 129
4	Józef Piłsudski	" "	-	3,86 ha	każ	Nr 96, 45:42 7,0800 ha	Hr. 130 Hr. 131 Hr. 132
5	Józef Piłsudski	" "	-	2,80 ha	każ	Nr 99:43 2,0250 ha	Hr. 133 Hr. 134 Hr. 135
6	Andrzej Winiarski	" "	-	4,06 ha	każ	Nr 122 2,5430 ha	Hr. 136 Hr. 137 Hr. 138
7	Władysław Antosik	" "	-	1,12 ha	każ	Nr 153 0 ha	Hr. 139 Hr. 140 Hr. 141
8	Józef Winiarski	" "	-	0,84 ha	każ	Nr 95:44, 48 6,9610 ha	Hr. 142 Hr. 143 Hr. 144
9	Janina Winiarska	" "	-	-	-	Hr. 149	Hr. 145 Hr. 146 Hr. 147
10	Andrzej Winiarski	" "	-	-	każ	mi	Hr. 148 Hr. 149 Hr. 150
11	Józef Kropidłowski	Wielka	-	-	każ	mi	Hr. 151 Hr. 152 Hr. 153
12	Józef Miszczak	" "	-	-	każ	mi	Hr. 154 Hr. 155 Hr. 156
13	Andrzej Winiarski	Łęka	-	-	każ	Nr 11:21 5,9020 ha	Hr. 157 Hr. 158 Hr. 159
14	Stanisław Miszczyński	Stojanice	-	-	każ	mi	Hr. 160 Hr. 161 Hr. 162
15	Władysław Jężycki	Wielka	-	-	każ	mi	Hr. 163 Hr. 164 Hr. 165
16	Janina Winiarska	Wielka	2,28 ha	-	każ	mi	Hr. 166 Hr. 167 Hr. 168

LISTA

że zainteresowałem się pozostałymi osobami z Listy. Z szesnastu wymienionych osób odnalazłem akta dotyczące następujących osób:

1. **Antosik Władysław** ps. „Gwardziński” ur. 22.02.1900 r.⁵ Chełmno. Posiadane odznaczenia: Medal Niepodległości, Krzyż P.O.W., „Medal Pamiątkowy Dziesięciolecia” (prawdopodobnie Medal Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości).
2. **Kropidłowski Józef** ps. „Wierbowski”⁶ ur. 29.10.1899 r. Rzuchów, gm. Chełmno. Posiadane odznaczenia: Medal Niepodległości, „Odznaka Litewsko-Białoruska (prawdopodobnie Odznaka Pamiątkowa Frontu Litewsko-Białoruskiego).
3. **Malec Józef** ps. „Brzozowski”, „Stefan Brzozowski”⁷ ur. 02.03.1896 r. Tarnówka, gm. Kłodawa. Wniosek o Medal Niepodległości został odrzucony.
4. **Miszczak Andrzej** ps. „Bolesław Wojak”⁸ ur. 30.11.1895 r. Chełmno. Posiadane odznaczenia: Medal Niepodległości, Krzyż P.O.W. Wniosek o nadanie Krzyża Niepodległości nie został uwzględniony⁹. Komendant oddziału POW w Chełmnie.

⁵ W aktach odznaczeniowych data urodzenia 02.02.1900 r. Data 22.02.1900 r. w akcie urodzenia za nr 20/1900 z akt stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej w Chełmnie, Archiwum Państwowe w Poznaniu O/Konin (dalej: AP Konin), sygn. 125.

⁶ WBH, MN 03.06.1933 Józef Kropidłowski.

⁷ WBH, Odrzuc. MN 31.01.1938 Józef Malec.

⁸ WBH, MN 24.05.1932 Andrzej Miszczak.

⁹ Tamże.

5. **Miszczak Jan** ps. „Kruk”¹⁰ ur. 15.04.1898 r.¹¹ Chełmno. Młodszy brat Andrzeja Miszczaka. Posiadane odznaczenia: Medal Niepodległości.
6. **Pietrzak Feliks** ps. „Tadeusz Sosnowski”¹² ur. 20.05.1895 r. Tarnówka, gm. Kłodawa. Posiadane odznaczenia: „Medal Pamiątkowy Dziesięciolecia” (prawdopodobnie Medal Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości), Odznaka P.O.W.
7. **Stróżyński Władysław Roman**¹³ ur. 15.07.1894 r. Kraków. Posiadane odznaczenia: II Brygady Legionów Polskich, Odznaka 3 pp. Legionów Polskich, Krzyż Niepodległości, Odznaka „Huszt” Więźniów Ideowych, Odznaka Honorowa „Orlęta”.
8. **Śliwiński Józef**¹⁴ ps. „Pułtan Pułtanowicz” ur. prawdopodobnie 05.10.1896 r. Chełmno. Posiadane odznaczenia: Medal Niepodległości.
9. **Zasada Roch**¹⁵ ps. „Wojciech Wilk” ur. 26.08.1896 r.¹⁶ Chełmno. Posiadane odznaczenia: Medal Niepodległości, „Medal Dziesięciolecia” (prawdopodobnie Medal Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości).
10. **Ziółkowski Józef**¹⁷ ps. „Antoni Sikora” ur. 12.03.1899 r. Grzegorzew, gm. Grzegorzew. Posiadane odznaczenia: Medal Niepodległości, „Medal Pamiątkowy” (prawdopodobnie Medal Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości), Medal „Polska Swemu Obrońcy”. Zastępca komendanta oddziału POW w Chełmnie.

We wniosku o przyznanie Medalu Niepodległości, wnioskodawca wskazywał dane osób, który mogły potwierdzić „prawdziwość pracy niepodległościowej”. Na podstawie tego udało mi się ustalić nazwiska innych osób zaangażowanych w działalność POW w Chełmnie oraz dowodzących obwo- dem kolskim, w skład którego wchodziło Chełmno. Byli to:

11. **Borkiewicz Adam Józef**¹⁸ ps. „Pepi”, „Adam”, „Czachurski”, „Widacki”, „Grzymała-Siedlecki” ur. 17.03.1896 r. Bąkowa Góra. Posiadane odznaczenia: Krzyż Walecznych, Order Wojsko- wy Virtuti Militari V klasy, Odznaka „Za wierną służbę”. Komendant POW obwodów: kolski, koniński, słupecki. Komendant POW w okręgu kaliskim.
12. **Linke Edward**¹⁹ ur. 30.11.1860 r. Korytków, gm. Turek. Posiadane odznaczenia: Krzyż Niepodle- głości. Był dzierżawcą majątku Chełmno. Przyczynił się do powstania oddziału POW w Chełm- nie oraz wspomagał go finansowo. W działalność w POW była zaangażowana jego rodzina.
13. **Linke Stefan**²⁰ ur. 20.08.1898 r. Borysławice Kościelne, gm. Grzegorzew. Syn ww. Edwarda Linke. Posiadane odznaczenia: pośmiertnie Order Wojskowy Virtuti Militari V klasy oraz Krzyż Niepodległości. Przyczynił się do powołania POW w Chełmnie. Działał w POW Łódź. Zmarł dnia 19.11.1918 r. w Łodzi wskutek rany postrzałowej otrzymanej podczas rozbrajania Niemców.

Akta odznaczeniowe nie zachowały się w komplecie. Nawet jeśli osoba została odznaczona, jej teczka odznaczeniowa może nie być zachowana. Wtedy możemy próbować odnaleźć inne

¹⁰ WBH, MN 03.06.1933 Jan Miszczak.

¹¹ W aktach odznaczeniowych data urodzenia 17.04.1898 r. Data 15.04.1898 r. w akcie urodzenia za nr 34/1898 z akt stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej w Chełmnie, AP Konin, sygn. 123.

¹² WBH, MN 03.06.1933 Feliks Pietrzak.

¹³ WBH, KN 25.01.1933 Władysław Roman Stróżyński, AP 18249 Władysław Roman Stróżyński.

¹⁴ WBH, MN 03.06.1933 Józef Śliwiński.

¹⁵ WBH, MN 03.06.1933 Roch Zasada.

¹⁶ W aktach odznaczeniowych data urodzenia 14.08.1896 r. według starego stylu. Data 26.08.1896 r. w akcie urodzenia za nr 68/1896 z akt stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej w Chełmnie AP Konin, sygn. 121.

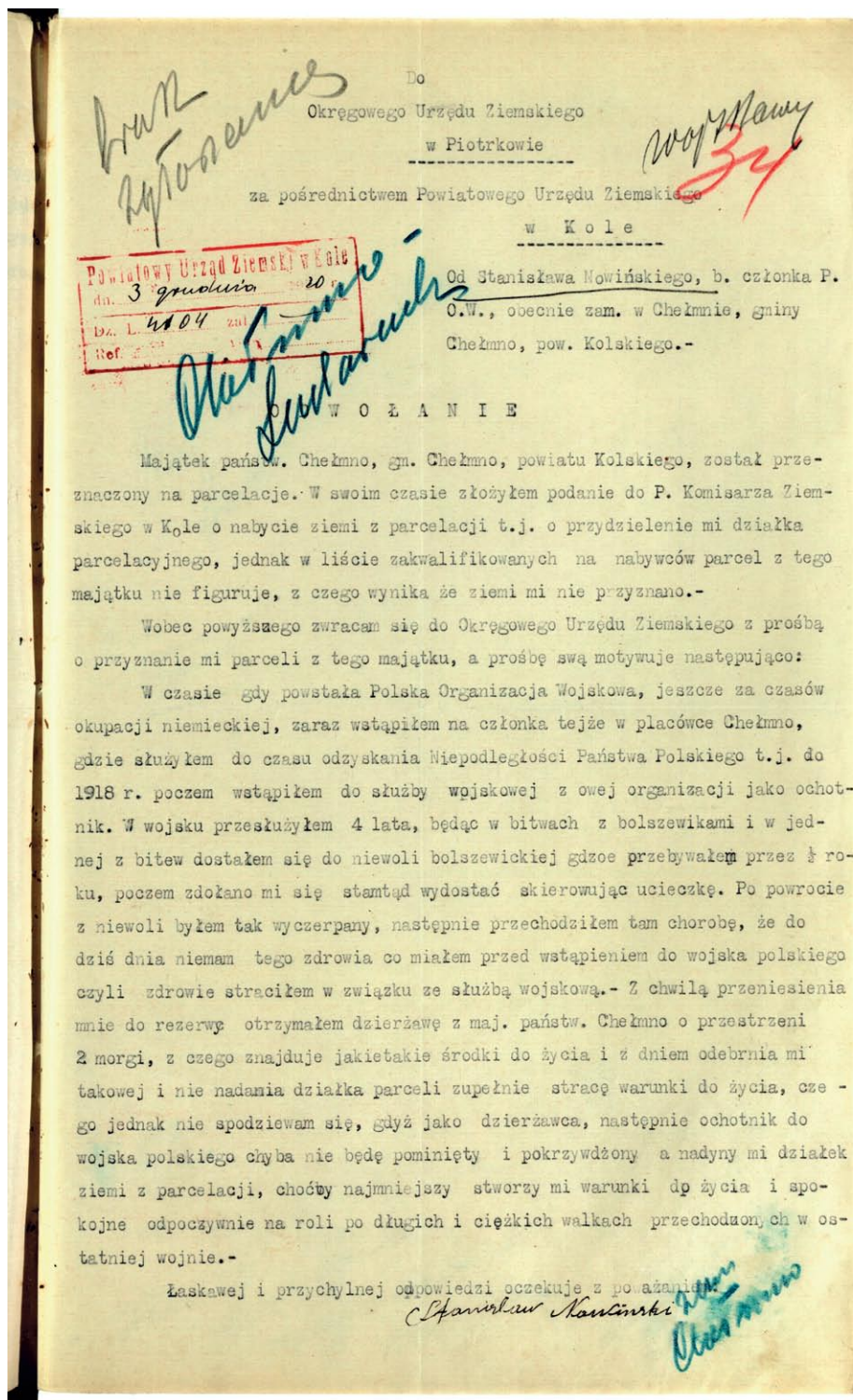
¹⁷ WBH, MN 03.06.1933 Józef Ziółkowski (dalej: Józef Ziółkowski)

¹⁸ WBH, Kolekcja Akt Personalnych, I.481.B. 10687.

¹⁹ WBH, KN 17.02.1932 Edward Linke.

²⁰ WBH, KN 27.06.1938 Stefan Linke.

dokumenty, które pozwalają ustalić informacje na temat udziału tej osoby w walce o niepodległość Polski oraz jej dalsze losy wojenne po 1918 roku. Tak było w przypadku innego mojego krewnego, Stanisława Nowińskiego²¹, którego akta personalne i odznaczeniowe nie zachowały się. Dokumenty z OUZ Piotrków potwierdzają jednak, że był on członkiem POW oraz walczył z „bolszewikami”. Dokumenty te pokazują również trudną sytuację życiową wojskowych po przeniesieniu do rezerwy.

ODWOŁANIE STANISŁAWA NOWIŃSKIEGO, BYŁEGO CZŁONKA POW Z 1920 ROKU

²¹ AP Łódź, OUZ Piotrków, sygn. 629, k. 34.

Na podstawie akt personalnych i odznaczeniowych można poznać lokalną historię oraz interesujące szczegóły z życia osób, których akta dotyczą. We wnioskach o Medal Niepodległości podawano opis wydarzeń związanych z czynem niepodległościowym. Co ciekawe, większość Peowiaków z Chełmna została odznaczona w tym samym dniu, 3 marca 1933 roku. Uzasadnienie każdego z wniosków wygląda prawie identycznie i wszystkie były napisane przez jedną i tę samą osobę.

Najpełniejszy obraz powstania POW w Chełmnie i podjęte ich działania zawierają akta odznaczeniowe Józefa Ziółkowskiego²². We własnoręcznie spisany życiorysie z 1933(?) roku pisze on tak:

W dniu 17.VIII 1916 r. podczas okupacji niemieckiej, przybył do Chełmna, po uprzednim porozumieniu się z Linke Stefanem synem b. dzierżawcy maj. Chełmno Józef Borkiewicz pseudonim „Pepi”

1758 KM

Życiorys Józefa Ziółkowskiego.

Urodził się dnia 12 marca 1899 r. w os. Gregorzów, gminy Świątków, powiatu Żółkiewski, z ojca Juliana, matki Marianny z Banarskich. W 1906 r. wyjechał w celu wykształcenia do Zdobychowskiej szkoły podstawowej w Gregorzowie i ukończył ją w roku 1913; do 1914 r. był przy robotach, wtedy wraz z kolegami ochotnikami, którzy przysięgli mi, wtedy przysięgli mi do siebie pułk Francuzów Banarskich, rezydentów w Chełmnie, powiatu Żółkiewski. W dniu 17.VIII 1916 r. podczas okupacji niemieckiej, przybył do Chełmna, po uprzednim porozumieniu się z Linke Stefanem, synem b. dzierżawcy maj. Chełmno, Józef Borkiewicz pseudonim „Pepi” obrodziły komendant P.O. Nr. 1000 w Żółkowie, który miał na celu utworzenie tajnego oddziału P.O. W. Oporczyście J. Borkiewicza powiadomił mnie Stefana Linke, było to w noc 17.VIII 1916 r. o godzinie 23.4. Zbiórka była umówiona w polu w oddaleniu od os. o jeden kilometr. Zebrało się wtedy z Chełmna i okolicy 36 ochotców. Po odebraniu nam przez J. Borkiewicza instrukcji, przysięgliśmy gorąco przysiężenie do niepodległościowej organizacji. Po odebraniu listy obywatelskiej wybrano na miejscowego kmdta Andrzeja Mierzała za co byłam jego zastępcą. Nadebrałem jednocześnie przysiężeni ochotników pseudonimów, ja narysowałem ich „Sikorskiemu Sutowi”. Cierpienia

POCZĄTEK WŁASNORĘCZNEGO ŻYCIORYSU JÓZEFA ZIÓLKOWSKIEGO

²² Józef Ziółkowski.

obwodowy Komendant P.O.W. zam. w Kole, który miał na celu utworzenia tajnego oddziału P.O.W. O przyjeździe J. Borkiewicza powiadomił mnie Stefan Linke, było to w nocy w dniu 17.VIII 1916 r. o godz. 23-ej. Zbiórka była umówiona w polu w oddaleniu od wsi o jeden kilometr. Zebrał się wtedy z Chełmna i okolicy 36 chłopców. Po odczytaniu nam przez J. Borkiewicza instrukcji, wszyscy gremialnie zgłosili przystąpienie do nowoutworzonej organizacji. Po sporządzeniu listy ochotników wybrano na miejscowego Kmdta Andrzeja Mischczaka ja zaś byłem jego zastępcą. Nadano jednocześnie wszystkim ochotnikom pseudonimy, ja nazywałem się „Sikorski Antoni”. Ćwiczenia odbywały się zawsze nocą w soboty i niedziele. Od czasu do czasu odwiedzał nas i służył instrukcjami Kmdt Obwodowy J. Borkiewicz. Wiosną 1918 – założyli w Chełmnie Straż Pożarną, zaś nasza organizacja wstąpiła do Straży aby móc pod egidą Straży uprawiać ćwiczenia. (...). W dniu 11.XI 1918 r. otrzymaliśmy wiadomość przez łącznika z Koła, że dzisiejszej nocy nastąpi rozbrajanie Niemców z poleceniem stawienia się do Koła do dyspozycji Kmdta Obwodu. Rozbrajanie Niemców w Kole odbyło się w spokojnie, nie używano broni palnej.

W 1917 roku do POW w Chełmnie stawilo się 36 „chłopców”. Większość z nich była pochodzenia włościańskiego. Mieli oni wtedy ok. 20 lat, a niektórzy byli znacznie młodsi. Władysław Antosik miał wówczas zaledwie 16 lat. Zazwyczaj kontynuowali służbę w zawodowym wojsku w odrodzonej Polsce do początku lat 20-tych XX wieku. Niektórzy z nich brali później udział w wojnie 1920 roku. Historia każdej z tych osób jest interesująca i z pewnością wiele pozostaje jeszcze do odkrycia.

Poszukiwania dotyczące jednego z moich przodków zaprowadziły mnie nieoczekiwanie w kierunku szerszej pojętych poszukiwań historycznych. Jeden odnaleziony dokument zainspirował mnie do zgłębiania losów osób w nim wymienionych, odkrywania faktów historycznych i poznawania ówczesnych realiów. Czasem nie trzeba zawęzać poszukiwań do swoich przodków, ale warto dać się ponieść własnej ciekawości. Dzięki niej możemy dokonać wielu fascynujących odkryć. ■